

דינה שמעון ולוי (בראשית לד)

מקובל ששכם אנס את דינה באלמות¹, שמעון ולוי נקמו בו על אלימותו באלמות נגדית, ויעקב בסוף ימיו מקללם עקב כוחניותם המופרזת והבלתי מוסרית.

המאמר מציג קריאה עיונית בסיפור ומתייחס לשאלות מה היו היחסים בין שכם לדינה? מהו משפט האונס והמפתח במקרא? במה חטא שכם? מהו הוויכוח בין יעקב לשמעון ולוי? מי צדק בויכוח?

א. עובדות האירוע

האם היה כאן אונס?

עיון בסיפור מכמה בחינות מלמד אותנו שלא הייתה כאן אלימות.

מתוך מהלך הסיפור: שכם וחמור באים אל יעקב ובניו לבקש את דינה בצורה מאוד חיובית ולגיטימית, אין שם התנצלות, בני יעקב מתייחסים אליהם בכבוד ובנימוס, תיאור זה אינו מתאים למעשה של גזל ואונס. בפשטות, יעקב מסכים לנישואין בתנאי ששכם ואנשי עירו ימולו את עצמם, האם יעקב היה נותן את ביתו לאנס כנעני אלים?

מתוך ניתוח הטקסט: בכל תיאורי האונס במקרא מתואר מעשה של תפיסה / החזקה / צעקה באשת פוטיפר: "ותתפשהו בבגדו" (בראשית טז 12), בסוטה: "והיא לא נתפשה" (במדבר ה 13), בפרשיות האונס בספר דברים: "והחזיק בה האיש ושכב עמה", "צעקה הנערה המאורשה ואין מושיע לה", "ותפשה ושכב עמה" (דברים כב), במעשה אמנון ותמר: "ולא אבה לשמוע בקולה ויחזק ממנה ויענה וישכב אתה" (שמואל ב יג 14) במעשה דינה אין שום תיאור כוחני באחד מהביטויים הנ"ל.

הסבר פסוקי מעשה שכם בדינה הוא: ותצא דינה לראות בבנות הארץ- מובן מאליו שבנות הכנעני הולכות לפלרטט עם הבחורים, דינה הולכת איתן בדרכן.²

וירא אתה שכם בן חמור החוי נשיא הארץ וייקח אותה- לשון לקיחה אופיינית במקרא לתיאור נישואין נורמטיביים: פרשיית הנישואין המרכזית בתורה בספר דברים (כד 1) "כי ייקח איש אישה ובעלה" וכן "כי ייקח איש אישה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמה את אשתו אשר לקח" (דברים כד 5), "ומי האיש אשר ארש אישה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה" (דברים כ 7).

וישכב אותה- על ידי פיתוי ואהבה. ויעניה- זו המילה היחידה בכל הפרשייה שנדמה שמלמדת שהיה כאן אונס, אך מקראות אחרות מלמדות שאין זה מוכרח: בשוכב עם נערה מאורסה בעיר מרצונה שגזר דינה למוות כתוב: "ואת האיש על דבר אשר עינה את אשת רעהו" (דברים כב 24),

ובספר יחזקאל ביטוי עינוי מופיעים כמקבילים לחטא גילוי עריות ללא אונס: "ערוות אב גילו בך טמאת הנדה עיני בך" (כב 10), "ואיש את רעהו עשה תועבה ואיש את כלתו טמא בזימה ואיש את אחותו בת אביו ענה בך" (שם 11).³

לכן צריך לומר שהגדרת עינוי הוא משכב שלילי לא רצוי שגורם רע לאישה, כולל רוע מטאפיזי כשהמשכב הוא חטא, הגבר האקטיבי נחשב לגורם שמענה את האישה - במשמעות הרעה של היחסים ולא בסבל גופני.⁴

1 לדוגמא ראה רמב"ן (בראשית לד 1) בהסבירו את המילה ויענה: "ויגיד הכתוב כי הייתה אנוסה ולא נתרצית לנשיא הארץ, לספר בשבחה" ובהמשך (בפסוק 12): "כי הנערה לא הייתה מתרצה אליו וצועקת ובוכה תמיד"

2 רש"י (בראשית לד 1) מביא מדברי חז"ל שדינה הייתה יצאנית, עוד אמרו חז"ל (בראשית רבה פ יא) שדינה סירבה לצאת מבית שכם מכיוון שהנבעלת לערל קשה לפרוש ממנו, ונראה שמאמרי חז"ל הנ"ל הם באותו מהלך שדינה זנתה מתשוקתה ורצונה החופשי.

3 בפרשיית יפת תואר "לא תתעמר בה תחת אשר עיניתה" (דברים כא 14) לא מדובר באלמות פיזית.

4 ניתוח מניעיו של שכם מבחינה פסיכולוגית לכשננתח את התנהגותו של שכם נראה שאין לשכם את המאפיינים של אנס – הנטייה לאנוס מוגדרת בספרות המחקרית כפרפיליה, אין האנס אונס בעקבות אהבה עזה אלא בעקבות סטייה פתולוגית שהנאתו מיחסי מין היא רק כשהיחסים נעשים ע"י כפייה אלימה, מדובר על דפוס פעולה עקבי ולא מעידה חד פעמית. פרפיליות אחרות: פטיזם סדיזם מזוכיזם אקסהיביציוניזם הומוסקסואליות.

המניע של האנס הוא הנטייה הפסיכופתולוגית להחשבת יחסי מין כפעולת כיבוש אלימה ומשפילה, לאחר הצלחת הכיבוש הנאנסת נחשבת אצלו כיצור נחות בזוי ומושפל. האנס מאופיין בשנאה ובזו לנאנסת ואף לעיתים ברצח הנאנסת לאחר האונס (ולכן יש מימד הרתעתי בהלכה של "לא יוכל שלחה כל ימיו" (דברים כב)).

כך היה במעשה אמנון: "וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד כי גדולה השנאה אשר שנאה מאהבה אשר אהבה" (שמואל ב יג 15), אין האהבה שם אהבה פנימית של דביקות הנפש, לו היה אוהב אותה הוא לא היה מתאכזר אליה בזוועתיות כזו, אהבתו הייתה תאוות המשגל עימה בדרך הפתולוגית של מוחו הקודח.

נקביל את המאפיינים הנ"ל ליחסי שכם אל דינה:

ב.המפתה והאונס בחוק המקראי

טבלת השוואה

שמות כב דין מפתה	דברים כב דין אונס
וכי-יפתה איש בתולה אשר לא-ארשה ושכב עמה מהר ימהרנה לו לאשה אם-מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמהר הבתולת	כי-ימצא איש נער בתולה אשר לא-ארשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו ונתן האיש השכב עמה לאבי הנער חמשים כסף ולו-תהיה לאשה תחת אשר ענה לא-יוכל שלחה כל-ימיו
וכי-יפתה איש בתולה אשר לא-ארשה ושכב עמה	כי-ימצא איש נער בתולה אשר לא-ארשה ותפשה ושכב עמה
הוא לא מסתיר הוא רוצה לקחת אותה מאחורי הגב של אביה בלא תשלום מוהר	ונמצאו הוא רוצה לברוח ולא יודע הדבר
מהר ימהרנה לו לאשה אם חפץ לשאתה חייב לתת מוהר כמו כל אדם ולא ירוויח מכך שלקחה שלא מדעת האב אם-מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמהר הבתולת ולא ירוויח מכך שלקחה שלא מדעת האב, שלא נאמר שמכיוון שהיא רצתה מדעתה אינו חייב כלום לאב	ונתן האיש השכב עמה לאבי הנער חמשים כסף תשלום קנס בסכום קצוב בלי קשר לנישואין
הוא כמו בעל רגיל שחפץ לשאתה ויכול לשלחה	ולו-תהיה לאשה תחת אשר ענה לא-יוכל שלחה כל-ימיו התורה מתייחסת כאן לצד העונש על האנס שכופין עליו לשאתה אע"פ שאינו חפץ בכך כלל

סיכום:

מקרה המפתה: המפתה מעוניין בבתולה לאישה ללא תשלום מוהר,
הדין: הוא מחויב לתת מוהר לאביה, גם במקרה שאבי הנערה ממאן לתת אותה לו הוא ישלם כסף כערך מוהר הבתולות.

מקרה האונס: האונס אינו חפץ בנישואין אלא באונס חד פעמי בסתר לספק את יצרו,
הדין: 1. הוא משלם קנס בסכום של 50 שקלים, 2. הוא מחויב לקחת אותה לו לאישה ואינו יכול לשלחה כל ימיו. מיותר לציין שאין האב חייב להסכים לנישואין הללו.

ההסבר:

המפתה בא בפרשת משפטים יחד עם הלכות ממונות ובעלויות והנושא הוא הלכות בעלות וזכות מוהר, החידוש ההלכתי הוא שהמוהר היא זכות ממונית מוחלטת של האב בביתו וכשהאב ממאן המפתה נחשב למזיק וחייב לשלם. הוא אינו נחשב מזיק על הסרת בתוליה מכיוון שהיא הסכימה למסור לו את גופה ואין האב בעלים מוחלט על ביתו הנערה. כפי שלמדנו שנערה יכולה לידור נדר⁵.

האונס בא בהלכות עונשין של אישות יחד עם מוציא שם רע ונואף עם אשת איש והנושא הוא עונש על רשעותו, האנס רצח אותה⁶ ומשלם מחיר ערך אדם לאביה חמשים שקלים⁷. בדומה לשלושים של עבד⁸. אמנם אין כופר לנפש רוצח⁹ אבל כאן אינו ממש רצח.¹⁰

"ותדבק נפשו בדינה בת יעקב ויאהב את הנערה וידבר על לב הנערה" - שכם אוהב את דינה מאוד, הרומנטיקה שלו היא היותו מפורטת מכל אהבה אחרת שבתורה, אין בתורה עוד לשון של דבקות באישה אחרת (מלבד בברית האשה שכתוב "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד" (בראשית ב), אך לא מדובר שם על אהבה קונקרטיית של זוג מסוים אלא בתיאור אידיאלי של נישואי איש ואישה) הוא מאד חפץ ומתאמץ לשאת אותה לאישה עד שגורם לכל אנשי עירו למול את ערלת בשרם. יש כאן אהבה גדולה ורצון לקשר אמיתי- היפך דמות האנס.

5 במדבר ל, אמנם קיום הנדר תלוי בהסכמת אביה, ויש להרחיב בעניין הזה.

6 דברים כב 26 : כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה

7 ויקרא כז 3 ערך האדם הגבוה ביותר

8 שמות כא 32

9 במדבר לה 34

10 ברור שהאונס חייב לשלם לאבי הנערה את מוהר הבתולות שהפסיד לו, אך אין זה הנושא ההלכתי בדין האנס בספר דברים, כאמור הנושא הוא תשלום של קנס של אונס, מאותה סיבה אין התייחסות לנזק והצער הגופני והנפשי של הנאנסת, הלכות נזיקין נתפרשו במקומות אחרים.

מדין מוציא שם רע נלמד על אונס, הם מקבילים בעונש קנס ממוני¹¹ ובדין "ולו תהיה לאישה לא יוכל לשלחה כל ימיו".

אנו צריכים לשאול מדוע האיש מוציא שם רע מה הוא רוצה להרוויח? ההסבר הוא, הוא בא אליה ושנא אותה, כעת הוא רוצה לשלח אותה אך זהו מעשה בלתי מקובל חברתית מכיוון שאינו מוסרי בעליל – לקחת בתולה נחמדה מאביה להשתמש בה ולזרוק אותה ככלי אין חפץ בו, הייתכן? לכן הוא מפנטז סיפור שבעצם הוא משלח אותה רק מחמת צדקותו כי לא היו לה בתולים והיא זנתה תחתיו ודינה מוות. לכן משלם מאה כסף- היא נתנה לו את גופה-את בתוליה והוא משקר וכופר בזה ישלם פי שניים.

הסבר דין לא יוכל לשלחה: גם באונס וגם במוציא שם רע הם אינם מעוניינים באישה וחפצים בשילוחה, במקרה כזה היא תהיה ככלי אין חפץ בו גלמודה ועזובה אישה בעולה ובזויה, גם נאנסת תעדיף את האנס מאשר להיות נערה מחוללת אשר טומנת ראשה בקרקע מבושת פנים ללא גואל שיפרוש חסותו עליה¹², לכן התורה מגינה עליה בדין לא יוכל לשלחה, זהו המזעור המקסימאלי של הנזק. בזה שהם מחויבים לה יש עונש והרתעה מידה כנגד מידה על מעשיהם, הם לא רצו אותה לאישה ונהגו בה ברשעות להשליכה אבלה וחפית ראש, הם יחויבו לקחתה ולדאוג לצרכיה כל ימי חייהם.

יידע לו כל איש מראש – אם אשתך לא מוצאת חן בעיניך שלח אותה בכבוד כי אם תנסה להיפטר ממנה בדרך רשעות של הוצאת שם רע סופך יהיה שלא תוכל לשלחה כל ימך. האנס רצה לקיים יחסי מין ולא רצה לקחת אותה לאישה בגלל ההתחייבות הכספית והנפשית, הוא רוצה רק מין מזדמן, וע"כ מזהירים אותו שמעשה אונס יגרום לו להיפך מרצונו לאי התחייבות, והוא יתחייב לקחת אותה לאישה על כל ההתחייבויות הכרוכות בכך.

ג. הסבר החטא

הגדרת מעשה שכס הוא "טימא את דינה" "נבלה עשה בישראל" מהי משמעותן של טומאה ונבלה בהקשר של משכב אישות?

מעיון בתורה עולה שהמונחים טומאה ונבלה מופיעים בעיקר בחטא אשת איש וזונה¹³. המשכב עמן מוגדר כניאוף¹⁵, המשותף בשני המשכבים הללו הוא שמדובר במשגל יצרי לשם תאוה ולא בחיבור של שלימות - איחוד מרומם היוצר בריאה וחיים ומהווה השלמה של האדם למעשה ה'.

לשון טומאה עניינו שיקוף זוהמה¹⁶, לשון נבלה עניינו ריקבון וסרחון¹⁷, הזנות היא זוהמה היא סרחון היא חילול קדושת דיבוק איש באישה היא הורדת האדם ממלאך ה' לחזיר יער¹⁸.

משכב עם אישה מטמא אותה ביחס לאנשים אחרים, בנישואיה לאיש אחר היא כבר לא טהורה והחיבור ביניהם אינו שלם, אי אפשר לומר שאיחודם גמור. ברית אישות היא עם אשת נעורים ובתוליה¹⁹. נאמר בתורה על אישה ששולחה מבעלה והייתה לאיש אחר ומת, שבעלה הראשון אסור בלקיחתה פעם שנייה (דברים כד 4): "לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה" הכתוב מגדיר שהיא נטמאה ביחס אל הבעל הראשון, יש כאן זוהמה - חיבור שנפגם, זר חדר בין הדבקים. בדומה לכך הכהן הגדול מצווה לקחת רק בתולה, ויקרא כא (15-16): "כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני יהוה מקדשו" בגלל קדושתו אסור שיהיה בו שמץ של טומאה.²⁰

11 וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה כי הוציא שם רע על בתולת ישראל ולו תהיה לאישה לא יוכל לשלחה כל ימיו, דברים כב 19.

12 עיין ש"ב יג 15-16 תמר רוצה שאמנון יקח אותה לאישה אע"פ שהוא אנס אותה: וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד כי גדולה השנאה אשר שנאה מאהבה אשר אהבה ויאמר לה אמנון קומי לך. ותאמר לו אל אודת הרעה הגדולה הזאת מאחרת אשר עשית עמי לשלחני ולא אבה לשמע לה. ויקרא את נערו משרתו ויאמר שלחו נא את זאת מעלי החוצה ונעל הדלת אחריה.

13 אשת איש: ויקרא יח 20, סוטה: במדבר ה 13.

14 פרשיית מוציא שם רע (דברים כב 21): כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה. פילגש בגבעה (שופטים ו 6): כי עשו זימה ונבלה בישראל. תוכחת ירמיהו (כט 23): יען אשר עשו נבלה בישראל וינאפו את נשי רעיהם.

15 ירמיהו ה 7: ואשבע אותם וינאפו ובית זונה יתגודדו, הושע ב 4: ותסר זנוניה מפניה ונאפופיה מבין שדיה. ועוד.

16 ירמיהו ז 30: שמו שקוציהם בבית אשר נקרא שמי עליו לטמא, יחזקאל כב 3: ועשתה גלולים עליה לטמאה. והארכתי בעניין זה במקום אחר.

17 נבול תיבול, כבד תבלה, כעלה נובל, כגופת בהמה נבלה. מקורות ללשוניות המקראיים הנ"ל: שמות יח 18, ישעיה נא 6, ישעיה סד 5, ויקרא ז 24.

18 (במשכב בהמה ובמשכב עם כלה יש לשון תבל שנראה לי שנגזר מלשון נבלה, בבהמה מובן גודל המיאוס, בכלה יש לעיין, בכלה מופיע גם לשון זימה וכבר הארכתי בזה במקום אחר).

19 עיין במשלי ה: שתה מים מבורך ונזולים מתוך בארץ: יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך: יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעורך, מלאכי ב 14: יהוה העיד בינך ובין אשת נעורייך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך. ביאור אשת נעורים: נער שלא ידע אישה ולקח לו נערה בתולה.

20 הערה: כל אישה בתולה הנבעלת לבעלה הרי אין לך קדושה גדולה מזו אך בעילת הבתולים מטמאה אותה לכ"ג. הייחוד לבעל מסוים מטמא אותה ביחס אל כהן הדיוט לכן לא יקח אלמנה וגרושה. ויש עוד להבין בזה.

נשאלת השאלה מדוע בני יעקב כועסים כ"כ על שכם הלוא הוא מקיים את מצוות המפתה בתורה למהדרין? ההסבר הוא: המפתה בתורה איש ישראלי יודע שהנערה ראויה לו אלא שחפץ לחסוך את מוהר הבתולות ופסקה התורה שחייב בזה אף כשפיתה אותה, אצל שכם אין הסיבה שפיתה אותה הרצון להיפטר מהמוהר, אדרבא ואדרבא הוא מתחנן ומפציר שיקבלו ממנו מוהר, הנושא הוא אחר לגמרי, הוא חפץ לחייב את יעקב למסור לו את ביתו ביודעו שמלכתחילה יעקב לא יסכים לכך בשום אופן מכיון שהוא אינו ראויה לה.

תיאור והסבר מהלך הדברים :

מגיעה משפחה גדולה ונכבדת לא מוכרת אל מקום חדש היא רוכשת קרקע סמוכה למקום שנקרא שכם, אם שכם בן המקום מעוניין בבת מהמשפחה עליו לקבל את הסכמת המשפחה, את הסכמת אביה, הוא לא מכיר את חוקי ומשפטי אותה משפחה, ואכן מבחינת יעקב דינה לא מיועדת לבני החיווי המתועבים²¹, היא מיועדת לאנשים מגזע טהור²²

שכם מאוהב בדינה הוא חושש ממנהגי משפחתה, ייתכן שהיה פרסום מסוים לרוממות המוסרית של משפחת יעקב²³, לשמחתו הרבה יש למנוול פתרון די פשוט, הוא יפתה אותה לשכב עימה, ליעקב כבר לא תהיה ברירה הרי היא טמאה לכל אדם אחר, הוא מגביל מאוד את יעקב לאפשרויות אחרות לא אכפת לו מכך אע"פ שגם בחוקיהם זה אסור "נבלה עשה בישראל, וכן לא יעשה" – בכל אומות העולם, המנהג היה שהאב בוחר לביתו את האיש הנבחר בעיניו, אבל שכם רוצה לחייב את יעקב לתת לו את דינה בגלל ששכב איתה, אם הוא יסרב לתת אותה לו שיתסדר לבד שייתן את ביתו המטומאת למי שיחפץ בה...²⁴ הוא לא מכבד את קדושת בתוליה, את המושג המרום של ייחוד אישה מסוימת לאיש מסוים בחיבורם השלם.

הוא שכב עם דינה בלא שתתייחד אליו בלעדית ע"י אביה ואחיה, יחסו אליה כאל זונה ששוכבת כל יום עם איש אחר. הוא חילל את קדושתה הוא ביזה את כבודה הוא טימא אותה.

ואיך הוא העיז? כי הוא החזק הוא הקובע, מבחינתו ברגע שהוא שכב איתה היא שלו²⁵ ורק צריך לרצות את יעקב על כך שלקחה ללא מתן מוהר, ולכן היא מוחזקת אצלו בבית כי היא אשתו²⁶ אמנם הוא יודע שיש לאביה את זכות המיאון כפי שבני יעקב אמרו: "ואם לא תשמעו אלינו להימול ולקחנו את ביתנו והלכנו" אך בפועל הם יודעים שלא יקל להם לעשות זאת כמו שקל להם לומר זאת, שכם בנקודה מוצא עליונה מהם, הוא המושל בעיר.

אין להם אפשרות להלחם בו, הוא ישמידם, אך הם הלכו איתו בדרכו - דרך הדיבורים הפתלתלים המסתירים כוונות זדון, הוא נהג בערמה שכם הנבל מציג עצמו כדיפלומט נכבד והגון והם ממשיכים בדרכו במשוב מתוחכם וערמומי שיאלץ אותו לרדת מהעץ – הוא וכל אנשי עירו ימולו את בשר ערלתם... למרבה הפלא שכם אינו אומר נואש כי עזה כמוות אהבתו לדינה, הוא מצליח לשכנע את בני עירו למול את בשר ערלתם.

לאחר שהוא מילא את תנאו אין להם פה להשיב אלא להסכים לקבל ממנו את המוהר ולחגוג איתו במשתה גדול עם כל בני שכם אחיהם הכפויים שנימולו להיות לעם אחד איתם, בדיעבד יש כאן הבעת הזדהות עם בריתו של אלוהי ישראל, ויתקיים החוק המקראי: וכי יפתה איש בתולה אשר לא ארשה ושכב עמה מהר ימהרנה לו לאישה (שמות כב 15).

ד.מעשה שמעון ולוי ותגובת יעקב

שמעון ולוי אחי דינה מקנאים לכבוד אחותם ומשפחתם נוקמים את חילולה, הם הורגים את העיר שטימאה את אחותם, כולם שותפים למתן לגיטימציה לשכם, הם עיר ומשפחה אחת והחטא מתייחס אל כולם כמו בהרבה מקומות במקרא²⁷, היה להם להוקיע ולהעניש את שכם על פיתוי בת ממשפחה מכובדת ולא להניח לו לקחתה לביתו.

כנגד בזיון דינה בטמא אותה, בני יעקב בזו את העיר אשר טימאו (- כולם) את אחותם.²⁸ העיר שכם ביזו אותם בקחתם את ביתם על סמך יתרונם הכוחני על בני יעקב למדו היטב על בשרם את נחת זרוע משפחת יעקב.

יעקב כועס, לא בגלל אי מוסריותם²⁹ אלא בגלל חוסר המחשבה המתונה והריאלית על הסיכון במעשיהם הנובעים מזעם אמוציונאלי בלא חשיבה פרגמאטית כאומרו: "ונאספו עלי והיכוני ונשמדתי אני וביתי", הם

21 כמאמר בני חת אל אברהם (בראשית כג 6): נשיא אלוהים אתה בתוכנו. אכן גם שכם היה בנו של נשיא הארץ.

22 שיתגירו או אפילו לאחיה מאב כמו שתמר אמרה לאמנון "כי לא ימנעני אבי ממך" (שמואל ב יג 13), גם יעקב לקח לו שתי אחיות,

23 בני חת אל אברהם (בראשית כג 6): נשיא אלוהים אתה בתוכנו

24 ראה בבחירת רבקה ליצחק ע"י עבד אברהם (בראשית כד 16): והנער טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה

25 עיין עוד בחטיפת בנות יבש גלעד על ידי בחורי בנימין בפרשת פילגש בגבעה, בעיניהם הבעיה היא רק מצד אב הנערה שלא מקבל את המוהר.

26 ראה את דברי חז"ל המובאים בהערה 1

27 שמות טז 28, יחזקאל כ 13, יהושע ז, ועוד.

28 בראשית לד 27: בני יעקב באו על החללים ו**בזו** העיר אשר טמאו אחותם, יש לדייק שכל בני יעקב השתתפו במעשה הביזה.

29 מלכתחילה הם לא חשבו ששכם ימול את עצמו ואת עירו, הייתה זו תחבולה במרמה להתחמק ממנו ולא על מנת לקיים את תנאם, הם אינם מחויבים בכלום לפושע המושחת הלזה, כל התייחסותם אליו נבעה מחמת יתרון כוחו עליהם, פשוט וברור שלו אדם שאינו בעל מעמד היה שוכב עם דינה הם היו משפטים אותו ואת משפחתו ללא הינד עפעץ כמשפט כל הנבלים.

עונים: "הכזונה יעשה את אחותנו" - לא נמחל על כבוד משפחתנו בכל מחיר. זעמם וכעסם הנורא הוא השולט בהם הוא המכוון אותם. יעקב כעס על שמעון ולוי שהם מסכנים את כל משפחתו, בפועל לא נגרם כל נזק מכיוון שהייתה חיתת אלוהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי יעקב, למרות זאת יעקב מקלל אותם בסוף ימיו, הבנת יעקב היא שה' שמר עליהם מאהבת ה' אותם, זה לא מוכיח את צדקתם, ליעקב ברור שדרכם מסוכנת והרת אסון.

ה.שבת שמעון ולוי

דיוק והסבר בדברי יעקב אל שמעון ולוי בטרם מותו בדברו אל בניו את אשר יקרה להם באחרית הימים (בראשית מט 5):

"שמעון ולוי אחים" - מחוברים ומאוחדים בדרכם. "בסודם אל תבוא נפשי בקהלם אל תחד כבודי"³⁰ - אינני איתם, מחשבותיהם לא מחשבותי דרכם אינה דרכי. יש לדייק בלשון יעקב שמדבר בעניין כבוד "בקהלם אל תחד כבודי": מושג הכבוד שלי אינו מובן לקהל שמעון ולוי, כבודי לא כבודם וכבודם לא כבודי, אינני מקנא לכבודי כמותם. "כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור" - כי כעסם נורא ואיום מאוד, הוא גורם להם לרצוח ולהשחית. "ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה" - יעקב אינו מקלל אותם אלא את אפם - כעסם: כעסם הוא רע וגורם לצרות.

אם הם יקבלו נחלות ויהיו מאוחדים הם יגרמו לנזקים והשחתה עקב נקמתם הרצחנית, לכן: "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל" - שלא יהיו מאוחדים, הם יהיו מפזרים בנחלות אחיהם ולא יקבלו נחלה שבטית.³¹

לאחר כמה מאות שנים אנו רואים שוב את שבט לוי בעברתו הקשה משתמש בחרבו, בקנאתם לה' להרוג את החוטאים בחטא העגל: ויעמד משה בשער המחנה, ויאמר מי ליהוה אלי? ויאספו אליו כל-בני לוי. ויאמר להם: כה אמר יהוה אלוהי ישראל, שימו איש חרבו על ירכו, עברו ושובו משער לשער, במחנה, והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו, ואיש את קרבו. ויעשו בני לוי כדבר משה, ויפול מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש. ויאמר משה: מלאו ידכם היום ליהוה, כי איש בבנו ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה (שמות לב 26-30), "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו" (דברים לג 9).

הקבלה נאה: מעשה דינה - וייקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרב, מעשה העגל - שימו איש חרב על ירכו.

שבט לוי מוכיח את קנאותו לשמירת ברית ה' ולכן הוא זוכה להיבדל קודש לה': "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו ה' הוא נחלתו כאשר דבר ה' אלוהיך לו" (דברים י 8-9).

ה' מכיר כעת בחיוביות של קנאת לוי לכבוד, נחלת ה' הוא נחלתו, כוחם של לוי הוא בקנאות לכבוד ולכן הם יעבדו בכבוד המקדש, הם לא יעבדו בשדה בארץ החומרית כי הם עלולים להיגרר למריבות עזות ומסוכנות, אלא יעבדו את ה' ויקנאו לכבודו והוא נחלתם, הוא יספק להם את צרכיהם, הם סמוכים על שולחן ה'.

חרב לוי אינה יודעת מנוח, ארבעים שנה לאחר מעשה העגל אנו פוגשים בה שוב, ליתר דיוק הפעם מדובר ברומח.

חטא בני עם בנות מואב (במדבר כה) - בני זונים אל בנות מואב, פינחס הלוי מקנא לכבוד ה' והורג נשיא אב בישראל, לאחר מכן בני ישראל משמידים את מדן על הטומאה שגרמו לעם.

בני ישראל עומדים בוכים ונבוכים בפתח אוהל מועד מול נשיא בישראל המחציף לטמא את משכן ה', אבל בני לוי אפם עז ועברתם קשתה - פינחס לא מהסס, הוא נוהג כמו סב סבו לוי בהריגת שכס אשר טימא את אחותו. ובמה הוא זוכה? במה שהלויים זכו בקנאת ה' בעגל! - עבודה לפני ה' - "והייתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלוהיו ויכפר על בני ישראל", המקנא לכבוד ה' הוא הוא הראוי לעמוד לשרת לפניו, כי ה' אל קנא הוא.

שוב זנות וטומאה ובעקבות זאת קנאה יוקדת חסרת פשרות חסרת חישובים פרקטיים - מדובר בנשיא בישראל ובבת מלך ממדין אבל חמת לוי כסער מתחולל על ראש רשעים יחול.

שמעון מאכזב - הוא לא מקנא במעשה העגל, במעשה בנות מואב דווקא נשיא בית אב לשמעון זמרי בן סלוא הוא זה שמעיז ומחציף פניו להקריב אליו אל המדיינית לעיני כל ישראל, שמעון בן יעקב אינו מבין כבוד מהו, קנאתו היא ארצית חסרת עומק רוחני אין זו קנאה הנובעת מיחס חמור אל מושג הכבוד אלא כעס פשוט וגס, על כן הוא מפוזר בעם ואין לו שום נחלה.

קנאתם של שבט הלוי היא אמיתית פנימית ועקבית הראויה והרצויה לעבודת ה', צדק יעקב - הם לא יכולים לקבל נחלה ככל ישראל "נחלה לא יהיה לו בקרב אחיו" כי אז הם עלולים לרצוח על קנאות לכבוד

בשני מקומות בתורה מופיעה המילה "מרמה" שניהם בספר בראשית ובמרחק פסוקים לא רב, יצחק לעשיו (כז 35): "ויאמר בא אחי במרמה וייקח ברכתך" וכאן בפרשת דינה (לד 13): "ויענו בני יעקב את שכס ואת חמור אביו במרמה" הרמז די ברור - יעקב רימה את יצחק, שמעון ולוי רימו את יעקב. כבר הארכתי במקום אחר בחוט המעשה והגמול השזור בכל גלגולי יעקב ויוסף.

30 יש מפרשים לשון עבר ויש מפרשים לשון עתיד, אין זה משנה לעניינו.

31 ואולי מכיוון שכוללכם בנחלת אחיהם ממילא הוא כוללם אף בברכות אחיהם.

אנושי - חומרני, אבל הם הוכיחו את קנאותם שהיא מחוברת לכבוד ה' ולכן הם מובדלים ומקבלים את נחלת ה' - "ה' הוא נחלתו".

ספר היובלים במעשה דינה (פרק ל 25-27):

לכן ציוויתך לאמור, העד בישראל את העדות הזאת, ראה מה היה לאנשי שכס ולבניהם, איך ניתנו ביד שני בני יעקב והומתו במכאובים. ותחשב להם לצדקה, ויכתבו לצדקה, ויבחר בזרע לוי לכוהנים וללויים לעמוד לשרת לפני ה' כמונו כל הימים. וברוך לוי ובניו לעולם, תחת אשר קנאו לעשות צדקה ומשפט ונקמה בכל המתקוממים על ישראל.

תובנה עמוקה טמונה בדברי מחבר הספר. הוא מעתיק לשונות מקראיים האמורים על מעשים חיוביים של יוצאי ירך לוי ומשתמש באותן לשונות לתיאור מעשי הסב לוי במעשה דינה.

הוא מייחס את בחירת שבט לוי עקב מעשה דינה, הוא מעתיק את הלשון הכתובה בתורה על בחירת שבט לוי בעקבות חטא העגל³² ומשתמש בה ביחס למעשה לוי אצל דינה.

הוא מעתיק את הלשון הכתובה בתורה לגבי פינחס³³ ומשתמש בה שוב למעשה לוי אצל דינה.³⁴ אף את שבחי ספר תהילים לפינחס ייחס ספר היובלים אל לוי (תהילים קו 30-31): ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה. ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד-עולם.

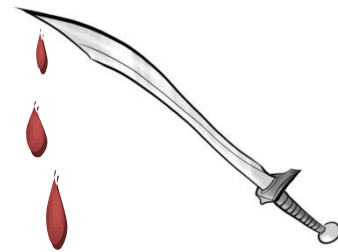
הוא משבח ומפאר את מעשה לוי בהבנתו שמדובר במעשה קנאה נרצה מאוד לפני ה'. מעשה מושרש עמוק במהותו של לוי אשר ענפיו נושאים פרי בתגובת יוצאי ירכיו לחטא העגל ובתגובת פינחס הלוי לזנות בנות מואב. לכן הוא יכול להגדיר את מעשה הסב על פי ההגדרות המקראיות שניתנו למעשה צאצאיו.

32 בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו, הובא לעיל.

33 והייתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלוהיו וכפר על בני ישראל, הובא לעיל.

34 ייתכן מאוד שהכוונה בדברי המחבר "בכל המתקוממים על ישראל" היא על מדיין שהחטיאו את בני י.

נאם לוי

נאם לוי בן יעקב אחי דינה

**האזן עדי שכם בנו חמור :
לא זונה אחותי ולא תעשה בה נבלה
חילולה יוקם גם יוקם ממך
את חמת קנאתי אכלה בכך
בלהבת אש אפי תאכל עד תום
נבל! היום תומת בחרבי היום נבזז לכבודך
כי קדושה אחותי ולא קדשה**

**אדוני אלוהים :
יארדני אבי ולא אשתוק
יחלקני ופיצני ולא אדום
אתה חלקי גורלי ונחלתי
האמנם לא ראיתיו ולא ידעתיו
אנוכי כיבדתיו דבוק באורחותיו
הלא דרך מרמה את אב הוא לימדני**

